

Meme-kultur och radikalnationalistisk ideologi

- Högerextremister använder humoristiska bilder online (memes) för att normalisera extrema åsikter
- Ideologier, budskap och åsikter bakom mer extrema memes är ofta diskreta och dolda bakom humor men kan ha effekt över tid. Att samma grupp ofta drivs med eller framställs på ett visst sätt påverkar mottagarnas uppfattning om gruppen
- Memes kan användas på ett sätt som bidrar till att avhumanisera grupper och kan leda till ökad rekrytering till extrema organisationer, så som Nordiska motståndsrörelsen
- Unga internetanvändare konsumerar stora mängder memes och rör sig i forum som föräldrar och lärare i deras omgivning ofta inte förstår, vilket kan utnyttjas av extrema aktörer
- Flera faktorer kan bidra till att ungdomar är extra mottagliga för extremism. Att uppleva utanförskap i vardagen och hitta en gemenskap och känsla av tillhörighet i en extrem organisation kan bidra till att individer accepterar en extrem ideologi. En känsla av att vara avskärmad från en omvärld som inte är intresserad av att förstå den internetkultur som är en stor del av många ungdomars vardag är därför en riskfaktor
- Memes är en del av en större internetkultur som till stor del inte är extremistisk. Online-miljöerna främjar dock ofta ett hårdare debattklimat och mer extrema åsikter, och kan ingjuta en känsla av att många står bakom extrema ståndpunkter och skapa nidbilder av meningsmotståndare



Bild 1, En meme som hänvisar till Black Lives Matter-protesterna och stormningen av Capitolium i USA (2020–2021) med ett motbudskap om "omvänd rasism" och att svarta utsätts för en positiv särbehandling.

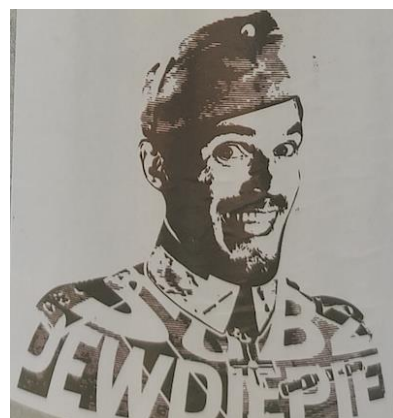


Bild 2, Ett klistermärke uppsatt i Värmland som visar den kända svenska youtubern PewDiePie i nazistuniform, en del av propagandan riktad mer specifikt mot unga internetanvändare. På klistermärket står internetfenomenet "subscribe to PewDiePie", vilket spreds frekvent på flertalet plattformar under senare 10-talet. Det är även en referens till Brenton Tarrant, som ropade Subscribe to PewDiePie under livesändningen av moskéskjutningen han genomförde 2019 i Christchurch, Nya Zealand.

Inledning

Memes är vanligt förekommande internetfenomen som oftast har målet att roa, i essensen humorbilder. Samtidigt kan de användas för att ge uttryck för odemokratiska åsikter på ett mer lekfullt och kontextberoende sätt, samtidigt som de bidrar till en åsiktsförskjutning i vad som anses normalt och acceptabelt. Detta kan vara svårt för utomstående men även för rättsväsende att bemöta. Det är viktigt att komma ihåg att memes inte alltid innehåller budskap utan är en del av den allmänna internetkulturen, men att det ofta är svårt att avgöra exakt vad som är extremistisk propaganda och inte.



Bild 3, fyra memes, eller humorbilder, utan extremistiska undertoner, där humorn bygger på att läsaren kan relatera till skämtet

Idag kan vi se hur nya typer av uttryckssätt fungerar för att locka en yngre målgrupp till extrema rörelser. Även om det låter avlägset kan memes från obskyra forum startade i andra länder även påverka lokala internetanvändare. Memes med budskap utgör en typ av ideologisk propaganda som får stor spridning över internet utan att ta hänsyn till gränser. Därför är det viktigt att ha en grundläggande förståelse för internetkultur om man arbetar med frågor som relaterar till extremism och specifikt radikalnationalistiska ideologier.

Nedan sammanfattas kort vad memes är, hur de sprider budskap, vilken problembilden är och hur memes bidrar till nyrekryteringen och den föryngring som kan ses i radikalnationalistiska rörelser (även kallat extremhögern) som [Nordiska motståndsrörelsen](#) (NMR). NMR är uttalat nazistisk och är den mest aktiva våldsbejakande organisationen i exempelvis Värmland.

Meme-kultur

En stor del av inläggen på de flesta internetplattformar är eller använder sig av memes. Memes är internetfenomen och kan se ut på flera olika sätt, men är oftast en kombination av bild och text eller en kort video (eller GIF). Ofta är det variationer av olika lätt igenkännbara format som får stor spridning. Insatta förstår snabbt betydelsen av bilderna och symbolspråket så det är ett enkelt sätt att roa men samtidigt också ett smidigt sätt att diskret sprida olika budskap. Memes ska vara humoristiska och innehåller ofta referenser till populär-kultur. De nyttjar symbol och bildspråk vilket innebär att tolkningen och förståelsen av memes är ofta mycket kontextbunden och svårtolkad för utomstående och icke-insatta.

Fenomenet memes är egentligen inget nytt utan bara moderna varianter av humor- och satirbilder som funnits länge i andra format, som exempelvis seriestrips i tidningar. Skilnaden är dock att vem som helst enkelt kan skapa memes som når ut till stora mängder människor utan att det genomgår någon form av granskning. Ungdomar idag exponeras också generellt för fler budskap på internet en vanlig dag än tidigare generationer gjort via tidningar.



Bild 4, Framsida av ett födelsedagskort skapat av Harley Schwadron



Bild 5, En kombination av en redpill och Pepe the frog-meme. Normies är en negativ benämning på normala människor utanför den egna kretsen.



Gränslandet till ett extremare uttrycksätt

Ett illustrerande exempel är hur enkla ord som [red pill](#) och [blue pill](#) används i många kretsar. Att ta det blå pillret symboliserar att man väljer att leva lyckligt ignorant om verklighetens beskaffenhet, precis som systemet och de diffusa styrande vill, vilket ses som negativt. Sväljer man istället det röda pillret inser man den obekväma och livsförändrande sanningen som kan vara flera olika saker. Bildspråket är taget från filmen The Matrix (1999) men används idag i bland annat misogynia kretsar för att symbolisera att man "insett" att samhället är riggat mot män. Det används på ett sätt som [sprider kvinnohat](#) och normaliserar våld mot kvinnor samt bidrar till att skapa ett allmänt förakt för samhället och människor utanför den egna gruppen.

Ironi är vanligt förekommande och det är ofta svårt för både utomstående och initierade att avgöra om de underliggande budskapen är på skämt eller allvar. Humor kan också användas som en ursäkt och skyddar den som publicerar memes med extremare undertoner. Mer extremt och kontroversiellt material får ofta större spridning, eftersom de väcker mer reaktioner hos läsarna, vilket leder till att fler interagerar med inläggen och kommenterar, delar eller gillar.



Bild 6, Meme från MGTOW, ett antifeministiskt forum för män

Radikalnationalistiska budskap och internetforum

[Radikalnationalism](#) är ett samlingsord för ideologier som också kallas extremhögern och delas med rasistiska- eller nationalsocialistiska (nazistiska) organisationer. Precis som andra typer av memeskapare använder sig radikalnationalister av symbolspråk. Humorn skyddar och kan ofta dölja grova stereotyper och avhumaniserande budskap. Eftersom det är återkommande symboler och format som har en stor spridning och publiceras många gånger kan de bidra till en åsiktsförskjutning, där upprepningen av liknande sammanhängande berättelser om verkligheten gör dem mer övertygande.

Mer och mer extrema undertoner normaliseras när vanliga resonemang dras till sin spets. En sådan process kan ha startpunkten i att ljus hy och blå ögon är recessiva drag och utvecklas till att invandring och "rasblandning" kommer leda till att den vita "rasen" utrotas. För vissa rättfärdigas därmed resonemanget om dödandet av människor med annan hudfärg som självförsvaret, som i teorier om the [Great Replacement](#) eller [White genocide](#). Även väldigt extrema ståndpunkter som dessa kan spridas via memes utanför den mindre kretsen som skapade bilderna och stod för idéerna. Detta sker särskilt då vissa marginella internetgemenskaper strategiskt jobbar med att skapa och [sprida material](#) till mer konventionella plattformar för att få ut sitt budskap. Memes används för att sprida politiska budskap och ideologisk propaganda på ett sätt som är lättillgängligt för den vanliga internetanvändaren, och gör att byggstenarna för att övertygas av en extrem ideologi kan finnas redan innan individen har läst en enda politisk text eller manifest.



Bild 7, Meme från nordfront, använder sig av figurer som kallas wojacks

Ledarlöst motstånd online

Radikalnationalister online är inte en enhetlig aktör utan är mer som ett komplext nätverk med olika noder och samlingsforum. Flera aktörer skapar tillsammans en gemensam världsbild och en social gemenskap, samarbetar med och inspirerar varandra. Digitala miljöer, både sociala medier och egna webbplatser, möjliggör en ostrukturerad men samtidigt stor spridning av liknande åsikter. Interaktivitet mellan individer och snabb återkoppling rörande budskap effektiviserar propogandan från de aktörer som aktivt vill sprida ett budskap, som NMR. Detta tenderar att göra propogandan mer övertygande, förstärka och normalisera mer extrema åsikter vilket i förlängningen kan leda till radikaliserings av individer.



Bild 8, En meme i formatet Virgin vs Chad, där betydelsen och eventuell ironi kan vara oklar. Far right och alt-right är olika benämningar på extremhögern. Virgin representerar en avmaskuliniserad man som inte lyckas imponera på kvinnor (eller andra män) medan Chad är en populär, attraktiv och hypermaskulin figur som varierande kan representera ett ideal eller ironiskt skämt

Upplevelsen att många delar ens åsikter, även om alla inte tolkar symbolerna på samma sätt, bidrar till en [känsla av gemenskap](#). Det kan innebära att en ensam person i Filipstad upplever sig vara en del av ett stort nätverk och har stöd från andra runt om i världen. Detta innebär att så kallade ensamagerande terrorister sällan upplever sig ensamma utan ser sig själva som en del av något större utan att varit anknutna till en organisation. Samtidigt så påverkar det de radikalnationalistiska rörelserna som finns i Sverige, som NMR, och inspirerar och gör att de också upplever ett större stöd än de har rent medlemsmässigt. Det gör dem även mer attraktiva för yngre.



Bild 9, Graffiti av Hillary Clinton tillsammans med bl.a. en Trump-version av memen Pepe the Frog.



Bild 10, Hakkors klottrade på en moské i Stockholm 2014, bild tagen från Aftonbladet

Återfinns memes i den fysiska miljön?

Flera av symbolerna som har sitt ursprung i olika internetforum kan användas i fysiska aktioner och propoganda, på samma sätt som davidstjärnan (även kallad judestjärnan) och hakkorset används. En skillnad är hur utomstående förstår och reagerar på symbolerna – en symbol som färre känner igen är inte lika effektiv som skrämseltaktik och används därför inte för att hota någon, men kan samtidigt vara ett sätt att signalera sina sympatier till andra införstådda via exempelvis kläder och graffiti. Ageras symbolbibliotek kan användas för att underlätta navigeringen i djungeln av olika symboler för den som är intresserad (kontaktuppgifter till ansvariga hittar ni [här](#)).

Målgruppsinriktad propaganda för att locka unga

Att använda nätet gör rekryteringen till extrema organisationer effektivare eftersom aktivister och rekryterare kan interagera med följarna. De kan exempelvis gilla och dela deras inlägg, visa stöd och svara på frågor. Det är enklare att nå unga i utsatta situationer eftersom det ofta går att se inte bara vad personer själva gjort för inlägg tidigare utan också vilka de följer, vad de delar och vad de gillar. På så sätt går det snabbt att skapa sig en bild av enskilda individer och avgöra vilka som kan vara mottagliga och vilka argument som kan vara övertygande för just den personen.



NMR har delvis lyckats fylla glappet mellan de äldre medlemmarna och den yngre generationen. Det ökar deras attraktionskraft och underlättar rekrytering av fler unga och vidare spridning extrema åsikter. Den största problematiken ligger dock inte i direkt rekrytering av enskilda aktiva medlemmar utan i det mer effektiva sättet extremistpropagandan sprids på plattformar där många unga rör sig.

Bild 11, Från motståndsrörelsen vid NMR:s demonstration i Göteborg 2017

Ett sätt att nå ut är att [erbjuda diskussionsforum](#) och kommentera kring specifika problem och heta frågor i den politiska debatten. Den stora spridningen av budskap kopplat till för ungdomar relevanta frågor kan bidra till en åsiktsförskjutning och i förlängningen också en radikalisering. Att organisationer som NMR kan kommunicera på modernare sätt, även utan uppenbart [extrema inslag](#), bidrar också generellt till att göra gemenskapen mer attraktiv för unga och en bredare allmänhet. Det här sker genom deras egna hemsidor och nyhetskanaler, där de skriver artiklar, gör radioprogram och podcasts och lägger upp videor, men de ser också till att vara aktiva på andra forum där ungdomar rör sig. Det kan röra sig om sociala medier eller chattforum som Instagram, Reddit och 4chan men kan också handla om gameing-communities, alltså data- och tv-spels grupper och chattforum. NMR var exempelvis länge aktiva på Discord, ett chatt- ljud- och videosamtalsprogram som främst används av människor som spelar olika typer av online-spel tillsammans men även fungerar som vanliga chattgrupper. Där hade de en grupp där medlemmar fick kontakt, diskuterade olika frågor med varandra och delade memes med extrema undertoner men den gruppen är nedstängd idag. Det finns dock många extrema grupper kvar och de agerar inte bara i egna slutna forum. Högerextrema organisationer har exempelvis rekryterat via [chattfunktioner](#) i eller i samband med taktiska skjutspel som många unga killar spelar. Unga killar är extra utsatta eftersom de utgör den främsta rekryteringsbasen, både rent statistiskt över vilka som oftast dras in i extremistmiljöer och utifrån organisationernas önskemål. Därför är mycket propaganda och rekryteringsstrategier riktade mot just den gruppen, även om det självklart inte bara är de som lockas, drabbas eller befinner sig i miljöerna.



Bild 12, ett in-game chatt-forum, discordloggan och player view av Counterstrike Global

Moderering och censurkritik

Många konton, sidor och forum kopplade till extremism har blivit nedtagna men det dyker ständigt upp nya. Internetleverantörer och sociala-medietjänster har svårt att hinna stänga ner i samma takt som de dyker upp. Konton kopplade till högerextrem terrorism i England har exempelvis kunnat rekrytera via [Instagram](#) trots att de kontinuerligt rensas bort.

Nedstängningarna leder också till klagomål och konspirationer om att vissa åsikter censureras vilket kan ge bränsle till organisationer som är frånvända det övriga samhället och göra att individer som lockas av de tankarna söker sig till mera extrema forum där de kan prata öppet. En strategi flera extrema organisationer använder sig av är att anpassa sig till reglerna i vanliga forum som Youtube och Instagram men länka vidare till forum som Telegram och Gab där extremistiskt material inte modereras. I dessa forum normaliseras extrema ståndpunkter samtidigt som kritiker marginaliseras. Det innebär att medlemmarna matas med en ensidig extrem propaganda som kan leda till radikalisering.



Bild 13, från Instagram där en användare visar att sitt inlägg har blivit nedtaget. Bilden följs av en text där användaren klagade på censur

Hjältesagor

Något som extrema organisationer lockar med är också möjligheten att gå till historien, bli en hjälte och göra skillnad. Detta erbjuds genom att gå med i det som framställs som den gemensamma avgörande kampen, och kan vara väldigt lockande för unga som upplever sig sakna makt och förmåga att påverka sitt liv och omvärlden. Onlineverksamheten är en viktig del i att sprida radikalnationalistiska åsikter idag, och memes utgör en stor del av det material unga konsumerar.



Bild 14, Propagandabild från NMR:s hemsida

Memes med extrema undertoner kan bidra till en åsiktsförskjutning mot ideologier som finns i extrema organisationer och sänka tröskeln för rekrytering och aktivt medlemskap i en rörelse som det övriga samhället tar avstånd från. Att extrema organisationer visar att de förstår ungdomskulturen som finns online och som ofta tar sitt uttryck i memes gör också att de kan kännas mer välkomnande än övriga vuxensamhället som inte upplevs förstå den typen av humor och underhållning och kanske till och med aktivt stöter bort dessa uttryckssätt av okunskap.

Individuella faktorer bidrar till mottagligheten

Memes och internetkulturen i allmänhet kan bidra till både push- och pull-faktorer, som pressar en person ur ett sammanhang respektive som drar in en person i en ny miljö (gå att läsa mer om [här](#)). Push-faktorer, som en känsla av utanförskap och frustrationer med samhället kan underblåsas av online-propaganda vilket kan bli kraftfullt då många unga är identitetssökande och söker sammanhang online. Sammanhängande beskrivningar av stora samhällsproblem presenteras i diskussionsforum som förklaringar till de problem som individerna upplever i sina egna liv. Berättelser erbjuder också förklaringar om vilka som är ansvariga för problemen, där andra grupper fungerar som syndabockar eller presenteras som



Bild 15, Push- och pull-faktorer från Socialstyrelsens utbildningsmaterial om våldsbejakande extremism

hot. Online-diskussionerna innehåller också beskrivningar av nödvändiga lösningar som måste vidtas för att lösa problemen. Push-faktorerna bidrar därmed till att unga söker sig till extrema grupper online och gör dem mottagliga för extrema åsikter, online-propaganda och rekrytering. Det hårda debattklimatet online kan också verka som en push-faktor då föreställningar om att normalsamhället är emot en och upplevelser av kränkningar och orättfärdigheter kan förstärkas när man möts av påhopp eller kraftiga avståndstaganden i många forum. Det kan skapa en starkare gemenskap med gruppen som erbjuder stöd och validerar de egna åsikterna. Pull-faktorer som att finna gemenskap, stöd och erkännande i en extrem grupp finns också i en onlinemiljö. Samtidigt kan personer som ses som förebilder och relateras till att locka till en mer extrem miljö.



Meme som låtsamt skämtar om förintelsen genom en spel-/animereferens



Meme som ifrågasätter hur invandrare från fattiga länder bidrar till ekonomin



En uttryckligen rasistisk meme som framställer mörkhyade som apor

Bild 16, En samling av memes med extremistiska undertoner från olika internetforum, beskrivningar står separat under varje enskild bild



Meme med ett underliggande budskap om rasblandning



Meme om att använda munskydd och följa coronarestriktioner, som humoristiskt förstärker en vi-och-dom-känsla mellan de som litar på myndigheterna och de som inte gör det



Meme som skämtar om att araber är lata



Meme som driver med medias teckning av coronapandemin



Meme som hänvisar till och visar stöd för konspirationsteorier om att förintelsen överdrevs eller aldrig skedde



Meme där skämtet bygger på en föreställning om att mörkhyade män är våldtäktsmän